בסוד שיח

שאול שיך

מנהל איגוד ישיבות ה"הסדר", אברהם ברון:

"ירידה משמעותית ברישום תלמידים לישיבות ההסדר"

ערב חג השבועות, חג מתן־תורה, אין זה מן הדברים המרגינים את הלב לכתוב על נושא שהוא היפוכו של שמחת־תורה. ובכל זאת מן הענין לעסוק בו ולהיות ספוגי־לראשי ישיבות ההסדר ועולם התורה הציוני־דתי המגלם ראיה עמוקה לנעכח הגרעים היודרים בהתעניינות שמגלים תלמידי ישיבות תיכוניות בישיבות ההסדר, שהן הפנינה על כתרה של הציונות הדתית. שכן, חשיפת הנושא במלוא היקפו מפיו של מנכ"ל איגוד ישיבות ההסדר, אברהם ברון תביא אולי לתיקונו של עולם התורה והיהיה זה שכרנו.

לפני מספר ימים הגיע לידינו מכתב ששלח אברהם ברון לראשי ומנהלי ישיבות ההסדר. מכתב קצר, בו נאמר: "אין לי עדיין נתונים מוחלטים לשנה הבאה, אבל הירידה המשמעותית במספר הנרשמים די ברורה. לפיכך עצתי היא להימנע מקבלת אנשים חדשים (ר"מים, עובדים וכו') עד שיתברר האם אכן מדובר במגמה".

"הצדקה": מתי נסגרה הדרישה?

ברון: בפורים.

ומה הם נתוני הדרישה?

750 איש בלבד, ואנחנו מדברים על 28 ישיבות הסדר. בשנים האחרונות הרישום הקיף בין 850 ל־900 תלמידים. זו ירידה משמעותית, במקום שתרישם עלייה בעקבות אספרם של תלמידי הישיבות התיכוניות. ברצוני לציין שבתוך 750 הנרשמים גדל חלקם של תלמידי התיכון הדתיים ומכאן שהירידה במספר הנרשמים מהישיבות התיכוניות גדולה יותר לעומת השנים האחרונות.

ראשי הישיבות התיכוניות והרמ"ים חינכו את תלמידיהם לראות בישיבת ההסדר בישיבה הגבוהה לימודי המשך ובאמת מספר התלמידים ל"הסדר" ולישיבות הגבוהות הלך וגדל. מישיבות תיכוניות מסוימות באו כ־85 – 90 אחוז מכלל התלמידים ועתה מאותן ישיבות באים כ־50 אחוז לערך.

אז מה קרה, מה עובר על הישיבות התיכוניות?

בשנים האחרונות גדלה המגמה לשרת 3 שנים בצבא ולהתחזק ברוחניות ואמונה לקראת הצבא במסגרת המכינות הקדם־צבאיות. נוצרה תדמית שזה תהליך ראוי להמשך לישיבת ההסדר. בישיבות יאו התהליך להסתמן הירידה.

בשנת תשנ"א הוזהרתי כי יהיעדין הזה של מכינה קדם־צבאית יפגע קשות בחינוך לתורה בישיבות התיכוניות, שזהי הרוב המוחלט של התלמידים אינם באים מבתים תורניים.

אם נסקור את רבני הציונות הדתית, נמצא שרובם אביהם לא היה רב, ר"מ או ראש ישיבה. רציתי הזיעו לכך בישיבה התיכונית שיכניעי אותם להמשיך ללמוד תורה, זהו המינון העדכי שניתן בישיבות התיכוניות לאורך השנים והצלחה שהלכה וגדלה עד השנים האחרונות, ואז בא רעיון המכינה התורנית הקדם־צבאי ואומרים לתלמידים בשביעי־שמיני בואו ותחליטו אם אתם מתאימים ללימוד תורה או לא, וזה אנשי־תורה. יתר־על־כן: ההילה של התחושות באמונה ושלוש שנים צבא ויצר התדמית הטבעי הביאו לפרישת המכינות ולבריחה מעולם התורה.

לא טוב יראי בשרית בצהיל 3 שנים דבר שלילי ובמיוחד אם קדם לזה לימוד במכינה בדי להתחזק באמונה?

צריך להבין דבר בסיסי. תוכ השיירה של הציונות הדתית חייב להיות עולם התורה. שאם לא כן לא יגדלו מחנכים בעלי שיעור קומה מהציבור שלנו ולא יהיה מי שיעצב את התינוך המכ"ל ויחזק אותו וסיפוי של התהליך יהיה. שלא רק שתתול יהידה במספר התלמידים בישיבות התיכוניות, אלא שהתהי"ר יפגע משמעותית.

איפה את רואה את המקורות בחמיש שנתגברות בתירדה?

בכך שבוגרים של המכונים התורניים שליד ישיבת ההסדר נכנסים ויינכנסו בעשרה מתואמת לתיך התכ"ה, יהיה הדבר הברכה לציונות הדתית כולה. בלי עולם התורה לא יהיה תייוך ויעיניין וכראי שהדברים יהיו בהדרם.

מדוביריי אשר לחיבור באיזי התלמיד הוא ללא תירדה, האמנם?

חלילה וחס. התלמיד עושה עבודת קודש בכך שהוא קולט ילדים מבתים מסורתיים ופחות מזה. אבל היום אנחנו צריכים לחדש את אותם ילדים בחדרים לחיי תורה וזה יכול להיעשות רק עלייהי בוגרים של הישיבות שלנו הראים את החינוך באיי־אל הראשון במעלה.

הצלחנו להקים מסגרות תורניות יפות מאד אבל לא עלה בידינו להקים מקבילותנו מסגרות של חיים של תורה.

תתיה ייתר מסבוכים:

אין חשיבה תורנית לציבור הרחב שלנו, למשל זה שאנשים עוסקים בכל מיני מקצועות חופשיים, ומספרם של הרבנים ותלמידי החכמים שעוסקים בתורה קטן יחסית. את זה חייבים לשפר ולתקן. את זה ניתן לעשות רק באמצעות ישיבות ההסדר.

יבמה במשפחים מישיבות ההסדר בחיים של תורה?

המספר הולך וגדל אם כי לא בקצב הרצוי. אם לפני מספר שנים לא יכולנו לארגן נרעיניים תורניים, הנה היום יהולך ומתפתח חזון מעבר לשדרה להיות בכתי עינה של הצוותות הדתיק.

אולי משהו פגום בישיבות ההסדר והן הסכי שחות אמריקניות?"

בחלקים גדולים בצדיקה שלנו לא ריאים עיד בלימוד התורה אריאל

זה מצביע אולי על בשיירי הישיבות התיכוניות?

ין אינן יכולות להיכשל כי יש שם עושות יוחי התקדמות בכלל שנקיות ההתחלה שלהם. השאלה היא האם בנצ'אות של היום יש להן את היכולת לחזק וללכד לימשיך בעולם התורה לאור האווירה שיצרו המכינות הקדם־צבאיות בישיבות התיכוניות.

ימידע הרבנים אינם ייוצאים בגלוי נגד המכינות הללו?

תשאל אותם. אבל אני משוכנע שזה ייעשה בקרוב לאחר שהם יתעשתו וירבינו מה שקורה באמת.

ניבח הבחישים במספרים שציינת היימת אפשרית שיתיפנית ישיבות הסדר?

אני מאד מקווה שלא. אבל מלחמת היקום קשה. קיימת היום בגמה לפתח ישיבות הסדר בערים הגדולות, דבר שמבורך לכשעצמו. אולם אני סבור שלא נוכל להיעזות לוד בגלל מיעוט התלמידים בישיבות ההסדר.

מחצרות אדמו"רים וחסידים

כבד את אביך ואת אמך

הרב החמישי בשערת הדיברות: "כבד את אביך ואת אמך" אינו משימה קלה לביצוע כפי שתיכף נראה. הקירבה בין בנים/בנות להוריהם שוחקת את הרגישות ההלכה יוצאת נפגעת.

בפירוש "עלון חסידים" (על ספר הסידרים) כותב המחבר: "**ראשיתו אם לא עכי ברוך מסוכן, כל שהוא נפרד מאביו ואמו ואשתו ובני ביתו, נפשם עקרה עליו לדעת את שלומו, ואמרי אנשי יבוא על האוי־יב מה שחושב האוהב, הנה כי כן מצוה וחסד גדול עושה לפקוד את אנשי ביתו אפילו בכל יום אם יו־כל באגרות שלומים להודיעם את שלומו...**"

הרבי עקיבא איגר כותב לבנו בשולי מכתב: "**מה זה בני אתה מתעצל במצות כיבוד אב ואם מלכ־תוכ איזה שהיות ויהיה מה.**"

ובעל ה"ישמח משה" מבקש מבנו: "למען השי"ת תראה לחדש מדי שבת בשבתו תידושי תורה, ודאי־נו ביום ערב שבת קודש תלמד איזה עניין קטן בגמ־רא, תוספות ומהרש"א תייבע בו מאד לחדש בו ותכתוב לי מה שתחדש ותקיים בו מצות כיבוד אב, על אופן המעולה והשלם בשלמות, כי אין לי נחת רוח ותענוג עולם כמו בשמעי מהרושי־תורה היוכ־אים מתמיידי הכמתך."

והרה הגרי"ש אלישיב שליט"א ש"אם ההורים רוצים שהבן ישלפן אליהם ונהנים מזה גם כן, צריך לעשות רצונם."

ועוד פסק הגרי"ש אלישיב: "**בן המבקש מהוריו שיעשו עבורו איזה דבר, לא מספיק שיאמר שימוח לו לו, אלא צריך לומר "האם רצונכם לעשות כך וכך עבורי", כדי שיחשב שעושים כן בגלל רצונם, דה־צונו של אדם זה כבודו.**

והנה פסיקה של הגר אלישיב שתעניין הוריה רבים: "הורים הרוצים שבניהם יבקרום ונהנים מזה, צריך לבקרם משום כיבוד אב־ואם, ואפילו יש בזה ביטול תורה. ואם ההורים מחלים בגלל הביטול תו־רה של הבן, אז אין לחשוש גם לעונש בידי שמים" (על ביטול מצוות כיבוד אב ואם).

הגרי"י בודוי־אנסקי שליט"א **חתנו של הגרש"ז** אוירבאך וצ"ל) סיפר ש"כל התאמצות של הגרש"ז אוירבאך לברר היטב את עומק הלכות השתמטות בחשמל בשבת ולחבר חיבור הלכתי על זה, נבע מחמת כיבוד אם. שכן, אמו ע"ה נוקקה למכ־שיר שמיעה משום שלא היתה שומעת כ"כ טוב, ובשבת נמנעה מלהשתמש בזה מחשש איסור, וכשר־אה בצערה, נכנס לעזרי הקורה לברר נושא מסובך זה.

בחור שעמד **לגמור" שידוך שאל את הגרש"ז** אוירבאך: היות ואבין מתנגד לשידוך והוא כבר סיכם עם המרובות שיתארסו, אם יכול לעשות השי־דוך בלא הסכמת אביו, על־פי דעת הרמ"א, שבזה אין צריך לקבל דעת אביו. "מרן הרצין פניו ואמר לבחור בתוקף: אמנם יש כזו הלכה, אך אני בשום או־פן לא אתן ידי לזה. לא עושים דבר כזה!" וכך הרגיש כמרומה מספר פעמים. "ולעניין מעשה" – אמר הרב – "אני מייעץ לדבר עם האבא בדברי חכמה" ויעץ בפרוט איך לדבר עם האבא, ולבסוף שינה האב דע־תו ואף השתתף בשמחה.

הרב אוירבאך עצמו כתב בצוואתו: המצבה תהא כדגיל ובכל אופן לא יותר גבוה מהמצבה של הורי היקרים ע"ה.

והודה הרב אוירבאך לבת שהחוריה אינם שומרים תורה ומצוות "וניסתה בדרכי נועם לשדלם לברך ביידה", שהיא רשאית להגיש להם כל שהם צריכים, שעל־ידי התנהגותה עמהם בנימוס המקובל, אולי תקרב רעתם, ובמשך הזמן יבואו לקיים מצוות כמוה.

לשאלה אם צריך לבוא מחוץ לארץ לקברי אבו־תיו פסק הגרש"ז אוירבאך: אף שמנהג ישראל הוא לבקר ביום היארצייט (על הקבר) אבל הלילה להו־ציא הרצאה מרובה כזו, ומוסכ הרבה שיתקו כמף זה לעילוי נשמתו של האבא וגם ישתדל ללמוד מעט יותר ויתי רבה זה נחת רוח לאביו הרבה יותר לאין כל ערוך מבזבוז כספים לאורחים וביטול זמן.

באגרת להורים שפרסמו הגרא"מ שך שליט"א הגרי"י קניבסקי וצ"ל צירף אליה תימתו נאמר: "ולצערנו שמענו לאחרונה שישנם הורים המעכבים את הלימוד של בניהם באמתלאות שונות להתקרם בלימודי חול בכדי להסתדר בחיים וכו', והנה מן הדין אין מצוות כיבוד אב ואם נאמרה במקום לימוד תורה ולא עוד, אלא שמצוות כיבוד אב אינה רוחה אפילו את זכותו של הבן לברור מקום (ללמוד תורה)

שלבו חפץ".

בספר "דרכי חיים ושלום" (מנהגי בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש) כתב: את "הרחמן הוא יברך את אבי מורי ואת אמי מורתי" לא שינה הנוסח מעולם גם אחר פטירת אבותיו הקדושים. ונובע זאת עוד מזקינו הגה"ק בעל "שם שלמה" זי"ע, שצוותה כן וא־מר לבנו הנאמן הקדוש בעל "דרכי תשובה", כי אם־רו חז"ל שכבדה בחיים ומכבדה במותם וצריכים ברכה גם בשמי מרומים.

בהלכות קטנות (חלק א' סימן כ"ח) מבואר דאם אמו מקפדת, אין לכבד את אשת אביו, דכבוד אמו קודמת.

אבל ב"ברכי יוסף" הביא, "שנשאל בנה הרב הג־רול מהר"ן חביבי, מהו לכבד אשת־אב במקום שיש קפידא של האם, והאריך בראיות והעלה דחייב לכבד אשת אב אף דאמו מקפדת.

וכתב בספר חסידים: בן הקם מפני אביו ואמו, לא־תר קומו יחזור וישב, אפילו היה ברעתו ללכת. שאם ילך לו, אז לא יוראה שקם לכבודם. ובעניין זה פסק הגרי"ש אלישיב שליט"א: הדואה את אביו ואמו מתקרבים הוא עומד, מן הראוי להתעייב, כבדי לקיים מצוות קימה. ואם הבן שוכב במיטה, אם הוא כבר שוכב בבגדי לילה מסתבר שאינו מחוייב לקום בפני אביו, רלא הוי קימה שיש בה הידור, וכמו בבית המרחץ ראינו מחוייב לקום מאותה סיבה, ראין בה הידור. אולם, אם שוכב על הספה עם בגדיו מחוייב לקום. ובחירושי רבי עקיבא איגר נאמר, שגם אם אביו סומא, חייב לעמוד מפניו ועליו לקום גם מפ־ני הדיו כשהם ר"ל חולים במחלת השיכחה ואינם מכירים את הילדים. (מלוקט מ"מבקשי תורה" קובץ כא' כב')

עורכת המוסף: נעמי גולן